

ایران من دست رشته میان روس و انگلیس

۲۴ شهریور ۱۳۹۴ ساعت ۱۶:۲۱

میان دو منطقه نفوذ، یک ناحیه بی طرف برای دولت تهران باقی گذارده شده بود. دولت فرانسه برای رسیدن آن دو دولت به این توافق ماهها تلاش و واسطه گری کرده بود. هدف پاریس، حل اختلافات استعماری روسیه و انگلستان بر سر ایران، افغانستان و تبت بود که بدون رفع آن ایجاد ائتلاف نظامی آن سه قدرت به نام «تفاهم سه گانه Entente Triple» در برابر اتحاد مثلث آلمان، اتریش و ایتالیا که از سال ۱۸۸۲ شکل گرفته بود امکان پذیر نبود. لندن و مسکو یک قرن بود که در آن سه سرزمین اصطکاک منافع داشتند.

سی و یکم آگوست ۱۹۰۷ میلادی (نهم شهریور ۱۲۸۶) قرارداد تقسیم کشور مستقل و باستانی ایران، دارای گذشته ای تابناک، مهد تمدن و ۱۳ قرن یک ابر قدرت، به دو منطقه نفوذ انگلستان و روسیه میان این دو قدرت اروپایی در شهر سن پترزبورگ پایتخت وقت روسیه امضاء شد که در کتابهای تاریخ از آن به عنوان Entente Russian - Anglo یاد شده است. میان دو منطقه نفوذ، یک ناحیه بی طرف برای دولت تهران باقی گذارده شده بود. دولت فرانسه برای رسیدن آن دو دولت به این توافق ماهها تلاش و واسطه گری کرده بود. هدف پاریس، حل اختلافات استعماری روسیه و انگلستان بر سر ایران، افغانستان و تبت بود که بدون رفع آن ایجاد ائتلاف نظامی آن سه قدرت به نام «تفاهم سه گانه Entente Triple» در برابر اتحاد مثلث آلمان، اتریش و ایتالیا که از سال ۱۸۸۲ شکل گرفته بود امکان پذیر نبود. لندن و مسکو یک قرن بود که در آن سه سرزمین اصطکاک منافع داشتند. فرانسه از تنها ماندن در برابر آلمان وحشت کرده بود. اختلافهای کشورهای اروپایی نتیجه رقابتهای استعماری آنها بود که بالاخره به جنگ جهانی اول منجر شد. «ادوارد گری» وزیر امور خارجه وقت انگلستان از حزب لیبرال همین نقشه را در سر داشت [تعیین مرز نفوذ دو دولت و خط ایست روسیه در افغانستان و تبت - دو همسایه هندوستان] ولی از آنجا که مردی مرموز بود منتظر شده بود که فرانسه دست به میانجیگری بزند تا انگلستان امتیازی قابل ملاحظه به روسیه ندهد. «پیوتر ستولیپین Stolypin Pyotr» نخست وزیر وقت روسیه هم از قبل خواهان چنین معامله ای بود. دولت روسیه که در ۱۹۰۴ در خاور دور از ژاپن شکست نظامی خورده و انقلاب توده های روس در سال ۱۹۰۵ روحیه اش را تضعیف کرده بود و نگران ازدست رفتن منطقه فرارود بود که آن را با استفاده از ضعف و بی خبری دولت تهران در نیمه دوم قرن نوزدهم تصرف کرده بود آمادگی حل اختلافات خود با انگلستان را داشت. الکساندر ایزولسکی Izvolsky P. Alexander وزیر امور خارجه وقت روسیه و آرتور نیکلسون Nicolson Arthur امیرزاده انگلیسی پیش نویس قرارداد (تفاهم = سارشنامه Entente) را تهیه کرده بودند. هنری مورتیمر دوراند Durand M. H. که از سال ۱۸۹۴ تا سال ۱۹۰۳ وزیر مختار دولت انگلستان در تهران بود در پاییز ۱۸۹۹ خطوط منطقه ای از ایران را که لازم بود به هر ترتیب در کنترل دولت لندن باشد تا هندوستانش از خطر تعرض در امان بماند ترسیم کرده بود. دوراند قبلا خط مرزی دو هزار و ششصد

کیلومتری میان افغانستان و هندوستان انگلستان (پاکستان امروز) را ترسیم کرده و آن را در سال ۱۸۹۳ به عبدالرحمان خان - امیر کابل قبولانده بود که از قرن بیستم تاکنون منشأ فتنه، اختلافات و مسائل متعدد بوده است و از جمله مسئله جاری القاعده و طالبان، مشکل منطقه وزیرستان، مسئله کشمیر و «دوراند» با ترسیم مرز افغانستان و هندوستان، تعدا ۲۸ میلیون پشتون را از افغانستان جدا و به هندوستان داد که اینک در پاکستان زندگی می کنند و در دهه ۱۹۶۰ نزدیک بود بر سر آنان میان افغانستان و پاکستان جنگ درگیر شود. ایزولسکی از مخالفان انقلاب مشروطیت ایران بود که یک سال پیش از آن به پیروزی رسیده بود. وی بیم داشت که پارلمان ایران (مجلس) بالاخره یک ناسیونالیست ایرانی را نخست وزیر کند و این فرد مدعی قفقاز و منطقه فرارود شود، با افغانها کنفدراسیون تشکیل دهد و ایرانیان را به حرکت درآورد. طبق سازشنامه سن پترزبورگ، علاوه بر تقسیم ایران، افغانستان رسماً تحت الحمايه انگلستان قرار گرفت تا مطمئن باشد که هندوستان (همه شبه قاره) را از دستش خارج نخواهند ساخت و تبت نیز به چین داده شد که در آن زمان خود عملاً تحت سلطه قدرتهای اروپایی، ژاپن و آمریکا بود و فقط اسماً استقلال داشت. این سازشنامه سریعاً به اجرا درآمد و دو قدرت در مناطق نفوذ در ایران نیروی نظامی مستقر کردند. در آن زمان در ایران، شاه [محمدعلی شاه قاجار] به روسیه، و مجلس [پارلمان] که از عمر آن یک سال بیشتر نمی گذشت به انگلستان نزدیک بود. باوجوداین مجلس پس از دریافت نسخه ای از موافقتنامه دو دولت، آن را فوراً رد کرد و علی اصغر خان اتابک نخست وزیر وقت هنگام خروج از مجلس (میدان بهارستان) ترور شد. انگلستان بدون اعتناء به تصمیم مجلس، در منطقه نفوذ خود به مرکزیت کرمان، به دست ژنرال پرسی سایکس Sykes Percy Sir که «برای ما ایرانیان» تاریخ هم نوشته است!! یک واحد نظامی به نام «اس. پی. آر = Rifles Persia South» ایجاد کرد و روسیه نیز در منطقه نفوذ خویش واحد قزاق به وجود آورد و به دولت تهران اخطار کرد که «مورگان شوستر» آمریکایی خزانه کل ایران را که به توصیه رئیس جمهوری وقت آمریکا برای اصلاح مالیه ایران اعزام شده بود برکنار کند. اوضاع بر همین منوال بود تا این که در ۱۹۱۷ در روسیه انقلاب شد و دولت انقلاب از «تفاهم مثلث» خارج شد. انگلستان از فرصت به دست آمده [خروج روسیه از رقابت های استعماری، لغو یکجانبه سازشنامه سن پترزبورگ از سوی شخص لنین و درگیری دولت انقلاب با مسائل متعدد و از جمله جنگ داخلی و ...] استفاده کرد و در صدد برآمد که ایران را تماماً تحت الحمايه خود کند. لنین همه دعاوی روسیه نسبت به ایران لغو کرده و تمامیت و حاکمیت ملی ایران را به رسمیت شناخته بود. انگلستان که قبلاً انحصار امتیاز نفت ایران را به دست آورده و بسیاری از رجال را مطیع و گوش به فرمان خود ساخته و در دست داشت از تصمیم تحت الحمايه کردن ایران دست نکشید. وثوق الدوله نخست وزیر وقت و دو تن از وزیرانش که برای قبول تحت الحمايه انگلستان رشوه نقدی کلانی گرفته بودند با این امر که به قرارداد ۱۹۱۹ معروف است موافقت کردند. در دهم ژانویه سال ۱۹۲۰ ایران به عضویت جامعه ملل پذیرفته شد و چون انگلستان، دیگر راهی جز پذیرفتن حاکمیت ایران نداشت، برای ادامه سلطه خود به طریق دیگر متوسل شد و سرتیپ رضاخان سوادکوهی [پهلوی] را که دست پرورده افسران روس بود و پس از خروج قزاقخانه ها از دست روسها به فرماندهی تیپ قزاق منصوب شده بود تشویق و حمایت کرد تا دست به کودتا بزند و این عمل ۲۰ فوریه ۱۹۲۱ صورت گرفت. دولت انگلستان به این هم قانع نشد و برای این که در برابر گامهای بعدی لنین غافلگیر نشود ایران، ترکیه و افغانستان را به درپیش گرفتن روشهای ناسیونالیستی (در برابر روش انترناسیونالیستی مسکو) و ایجاد دوستی و برنامه های دید و بازدید میان خود تشویق کرد که مسکو هم بیکار نماند و با افغانستان قرارداد عدم تجاوز و بی طرفی امضا کرد. انگلستان برای تثبیت و توسعه امتیاز نفت، دولت رضاشاه را وادار به امضای قرارداد ۲۸ ماه می ۱۹۳۳ (تمدید امتیاز نفت) کرد که بعداً ملت ایران به رهبری دکتر مصدق آن را لغو و صنعت نفت خود را ملی کرد که پس از براندازی ۲۸ مرداد دوباره نفت ایران

عملا در اختیار خارجی قرار گرفت ومورخان از موافقتنامه سن پترزبورگ به نام یک بی شرمی تمام عیار قدرتهای اروپایی در قرن ۲۰ یاد کرده اند.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetariikh.com/news/۲۰۶۸۳/انگلیس-روس-میان-رشته-دست-ایران>